

HUB ANALIZE

Broj 56

ožujak 2016.

REGULACIJA KLASIFIKACIJE PLASMANA I REZERVACIJA I UTJECAJ NA KREDITNU POLITIKU BANAKA: MEĐUNARODNA USPOREDBA

Sažetak

Raspodjela omjera loših kredita među zemljama očekivano je korelirana s promjenama realnog BDP-a. Međutim, pokrivenost loših kredita rezervacijama ne pokazuje slične pravilnosti. Riječ je o omjeru koji se nalazi pod snažnim utjecajem nacionalnih regulatora. Zbog toga je u sedam zemalja nove Europe provedena anketa o strogosti regulacije klasifikacije plasmana i formiranja rezervacija. Anketa je pokazala da Hrvatska ima najstrožu regulaciju među državama čiji su predstavnici odgovorili na anketni upitnik, i to u dva područja: (1) izračun ispravaka vrijednosti na temelju sadašnje vrijednosti novčanog toka velikim je dijelom zamijenjen izračunom na temelju dana kašnjenja (čime su vrijednosti kolaterala stavljene u drugi plan); (2) izračun ispravaka vrijednosti u slučaju restrukturiranja plasmana zavisi o tome restrukturira li se samo plasman ili cjelokupno poslovanje dužnika, a mogućnost reklasifikacije plasmana u bolje razrede klasifikacije ne prati nužno eventualno financijsko ozdravljenje dužnika. Otvoreno je pitanje povezanosti između strogosti ove regulacije i kreditne aktivnosti banaka, osobito u dijelu financijskog restrukturiranja dužnika koji imaju pozitivan operativni novčani tok nakon restrukturiranja.

Razborito je poći od pretpostavke da klasifikacije i rezervacije u cilju očuvanja zdravlja bankovnog sustava moraju biti strože u sustavu s lošim institucijama. S druge strane, pretjerana strogost može dodatno otežati restrukturiranje koje je ionako veoma teško zbog lošeg institucionalnog okvira koji leži izvan nadležnosti bankovnog regulatora. Pronalazak prave mjere sredine u pogledu strogosti regulacije u takvim je uvjetima veoma težak.

Mišljenja i rezultati koji se iznose i prikazuju u ovom dokumentu ne predstavljaju službena stajališta Hrvatske udruge banaka. Analizu je pripremila Arhivanalitika za Hrvatsku udругu banaka. Zahvaljujemo udrugama banaka iz zemalja koje su odgovorile na anketni upitnik, svim komentatorima radne inačice materijala i gđici Tanji Šimunović koja je surađivala na izradi ovog materijala.

UVOD

Kada se postave pitanja o tome ima li kredita dovoljno, kakvi su kreditni uvjeti i postoji li prostor za smanjenje kamatnih stopa, gledišta zavise o motrištu: kreditori ukazuju na probleme povezane s potražnjom i institucionalnim okruženjem, a dužnici i potencijalni dužnici upućuju na rigidnost kreditora. Tvrde da kreditori navodno propuštaju ponuditi povoljnije uvjete kreditiranja. I kreatori financijske politike najčešće prihvaćaju takav pogled.

Međutim, ozbiljna ekonomska istraživanja rijetko upućuju na nedvosmislene zaključke o stanju na tržištu kredita. Everaert i dr. (2015) u najobuhvatnijoj studiji tržišta kredita u srednjoj i jugoistočnoj Europi pronalaze veoma kompleksne odnose između ponude i potražnje za kreditima. Zaključuju da u svakom trenutku djeluju čimbenici na obje strane tržišta, čiji se odnos mijenja u vremenu i varira među zemljama. Autori smatraju da su ograničenja na strani ponude kredita u srednjoj i jugoistočnoj Europi djelovala jače kako je kriza odmicala prema svome kraju.

Rast loših kredita može predstavljati opterećenje za kapital banaka i ograničavati spremnost banaka za novo kreditiranje i tržišno natjecanje. Škarica (2013) je pronašla da promjene realnog BDP-a objašnjavaju najveći dio varijacija omjera loših kredita (engl. NPL – non-performing loans ratio). Dio promjene NPL-a u vremenu i razlike među zemljama mogu se objasniti i stopama inflacije i nezaposlenosti (obje povećavaju NPL). Iako se na temelju takvog objašnjenja ne može govoriti o smjeru uzročnosti, razumno je pretpostaviti da rast, inflacija i nezaposlenost uzrokuju promjene NPL-a, dok NPL povratno ne objašnjava rast, inflaciju i nezaposlenost (ili može objasniti tek mali dio njihovih varijacija u smislu uzročnosti). Dakle, prema ovom gledanju na problem, čimbenici okoline – koji djeluju na strani potražnje – dominantno određuju kreditni tempo.

Neizravnu potporu takvome zaključku daje rad BDS (2014). Autori su istraživali ulogu međunarodnog priljeva kapitala kroz bankovni sustav u krizi. Pronašli su da se početni šok krize (2008/09.) prelio na srednju, istočnu i jugoistočnu Europu kanalom međunarodne trgovine (realni šok). Ne samo da početnog financijskog šoka nije bilo, nego su banke u većini zemalja zadržale ili povećale kreditnu izloženost u početku krize. I ranija istraživanja upućivala su na takav rezultat (Brezigar-Masten i dr., 2010).

Rezultat ukazuje na bitne razlike u mehanizmima nastanka i širenja krize nakon 2008. u razvijenim zemljama u odnosu na europske zemlje u razvoju. U razvijenim zemljama kriza je nastala u financijskom sektoru (ili je u njemu bitno pojačana), i odatle se prelila na realni sektor. U europskim zemljama u razvoju kriza se prelila preko granica putem realnih kanala međunarodne trgovine i izravnih stranih ulaganja, a bankovni sektor je barem u prvim godinama krize služio kao amortizer, a ne kao pojačivač krize.

Ovi zaključci prilično dobro opisuju razvoj u razdoblju 2008.-2011. Međutim, pitanje o smjerovima utjecaja nakon 2012. ostaje otvoreno. Tada je Europu pogodio drugi val recesije, praćen financijskim nestabilnostima koje su kulminirale na njenoj periferiji.

Banke su se našle pod pritiskom sve strože regulacije zahtjeva za kapitalnim, a trajanje i produblavanje krize zaoštrilo je probleme dijela prezaduženih dužnika u uvjetima vrlo slabih institucija koje uređuju problematiku razduživanja i stečaja korporativnih dužnika i kućanstava. Problem je bio osobito izražen u Hrvatskoj zbog trajanja krize i slabih institucija. Na primjer, u Hrvatskoj je zakon o osobnom stečaju stupio na snagu tek s 1.1.2016. Od jeseni 2012. do 2015. prezaduženost poduzeća rješavana je kontroverznim predstečajnim nagodbama – procesima koji su se odvijali izvan sudskih instanci, uz izravan upliv politike odnosno administracije, i slabu zaštitu vjerovnika.

Nakon 2012. mijenjane su i ključne odredbe prudencijalne regulacije o kapitalnim zahtjevima, klasifikaciji plasmana i pravilima formiranja rezervacija (ispravaka vrijednosti)¹ za loše plasmane. Uvođenje odredbi nove regulacije Basel III nije predstavljalo problem za hrvatske banke, s obzirom na naslijeđenu visoku razinu kapitala. Međutim, nova i stroža pravila klasifikacije plasmana i formiranja rezervacija koja su uvedena 2013. označila su veliku promjenu u odnosu na dotadašnju praksu. Iako je pad BDP-a bio mnogo jači 2012. nego 2013. (-2,2% naspram -1,1%), banke su 2013. imale čak 6,2 milijardi kuna ukupnih troškova po osnovi ispravaka vrijednosti i rezerviranja, naspram 3,8 milijardi kuna godinu ranije.

Otvoreno je pitanje jesu li i kako regulatorne promjene utjecale na kreditnu politiku banaka. S obzirom na kratkoću vremenskih serija i poteškoće u mjerenju regulatornih varijabli ne mogu se očekivati čvrsti statistički dokazi. Čak i vrlo detaljna istraživanja karakteristika tržišta kredita i financijskih ograničenja u poslovanju poduzeća ne pružaju jasne, nedvosmislene zaljučke (Kukavčić i Šonje, 2014, 2016)². Generalno, financijska ograničenja u poslovanju poduzeća u Hrvatskoj kulminirala su na početku krize 2009. i potom se postupno smanjivala. Najvećim su dijelom određena visinom kamatnih stopa. Međutim, pokazuje se da i poduzeća koja imaju rast narudžbi u prosjeku nailaze na veća financijska ograničenja. To znači da poduzeća koja nemaju veličinu i/ili visoku kapitalizaciju i/ili profitabilnost, odnosno, poduzeća koja nemaju financijsku stabilnost, vjerojatno nailaze na ograničenja rastu i razvoju poslovanja (Kukavčić i Šonje, 2016) i kada imaju solidan novčani tok. U takvim uvjetima ne može se isključiti mogućnost da institucionalni okvir, koji uključuje i regulaciju banaka, posredno utječe na usporeno restrukturiranje i rast financijski ograničenih poduzeća.

Riječ je o brojnim i kompleksno povezanim čimbenicima koji utječu na kreditnu aktivnost. Osim toga, niti jedno istraživanje do sada nije na adekvatan način izmjerilo učinke regulacije banaka pa je mjerenje njihova učinka na kredite gotovo nemoguć zadatak. Stoga se središnji dio ovog istraživanja odnosi na pokušaj prikaza regulatornih razlika kada je riječ o propisima koji uređuju područje klasifikacije plasmana i formiranja rezervacija. Međunarodnom anketom ispitane su regulatorne razlike, ali one nisu mogle biti dovoljno precizno izmjerene da bi se mogle sažeti u jedan indeks ili broj. Ipak, anketa koja je provedena u sedam država srednje Europe (Češka, Mađarska, Latvija, Rumunjska, Slovačka, Slovenija i Hrvatska) opisala je

---

¹ U ovome radu ovi se pojmovi koriste kao istoznačnice.

² HUB Analize 49, 50 i 55, www.hub.hr (sekcija Analize i publikacije).

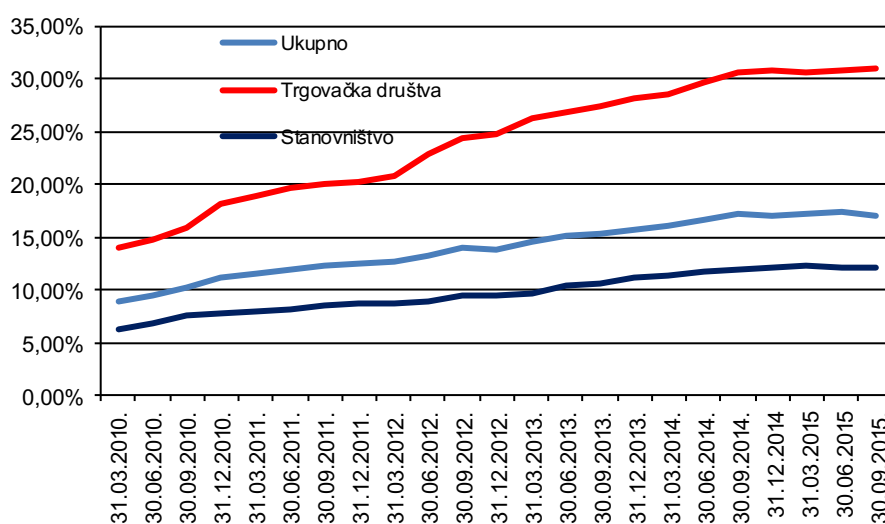
stupanj sličnosti odnosno razlika u odnosu na regulatorni orijentir („benchmark“) koji su ECB i EBA potkraj 2014. primijenile za ispitivanja kakvoće aktive (engl. Asset Quality Review, AQR).

U prvom se poglavlju prikazuju statistički podaci o ključnim varijablama – omjeru NPL i pokrivenosti loših kredita rezervacijama. U drugom se poglavlju raspravlja o regulaciji klasifikacije plasmana i formiranja rezervacija. Prikazuju se rezultati ankete koji ukazuju na regulatorne razlike. Treće poglavlje sadrži raspravu o mogućim vezama između regulacije i kreditne politike banaka, bez ambicije da se ta rasprava zaljuči, odnosno, s isključivim ciljem da se ona ponovo pokrene na što egzaktnijim osnovama.

I. PODATCI I DESKRIPTIVNE STATISTIKE

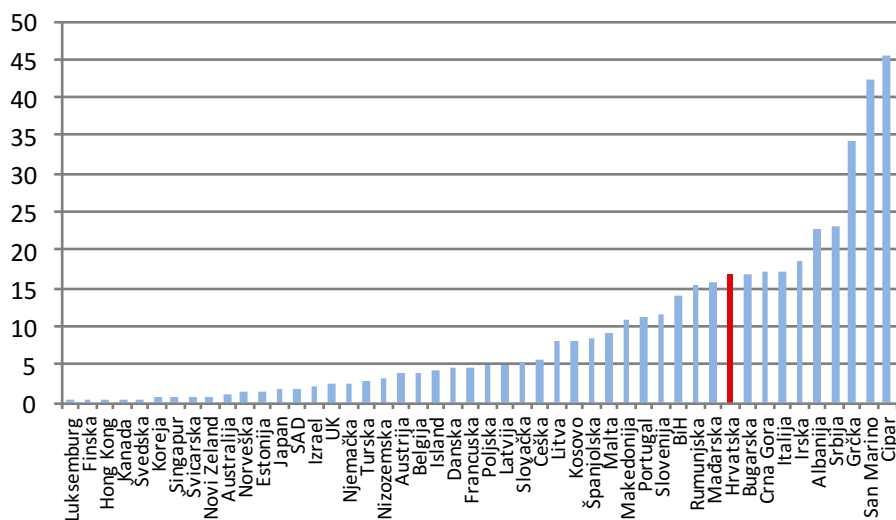
Kroz cijelo razdoblje krize u Hrvatskoj omjer loših kredita očekivano je rastao po gotovo linearnom trendu. On je zaustavljen u razdoblju 2014.-2015. (slika 1). Hrvatska se s NPL omjerom nešto većim od 15% smješta među lošije pozicioniranim zemljama – između Bugarske i Crne Gore te Mađarske i Rumunjske (slika 2). Takav položaj u međunarodnoj usporedbi može biti uzrokovan nizom čimbenika: sličnim promjenama ekonomske aktivnosti koje pak mogu biti povezane zajedničkim geografskim faktorima (npr. problemi najvažnijih većih vanjskotrgovačkih partnera koji su zajednički ovim državama), ali i institucionalnim problemima koji su zajednički postsocijalističkim ekonomijama. U svakom slučaju, kumulativan pad BDP-a u odnosu na zadnju godinu prije krize (2008.) pokazuje se kao bitna odrednica visine NPL omjera (slika 3), što potvrđuju i nalazi većine istraživanja o odrednicama loših kredita (Škarica, 2013).

Slika 1: Omjer loših kredita (NPL)

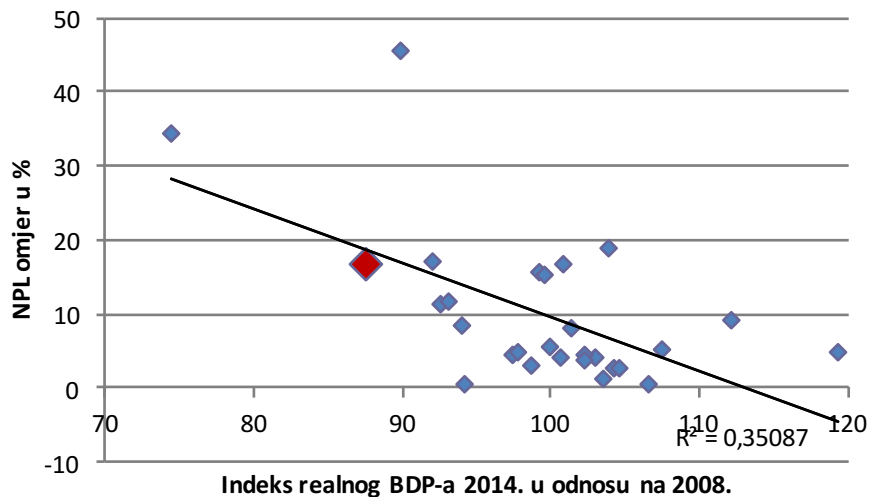
Izvor: HUB Pregled 4/2015, HNB.

Slika 2: Međunarodna usporedba omjera loših kredita (NPL) u %

Izvor: HUB Pregled 4/2015, MMF Financial Soundness Indicators

Slika 3: NPL omjer naspram indeksa realnog BDP-a 2014/2008

Izvor: MMF, Financial Soundness Indicators i Eurostat, vlastiti izračun

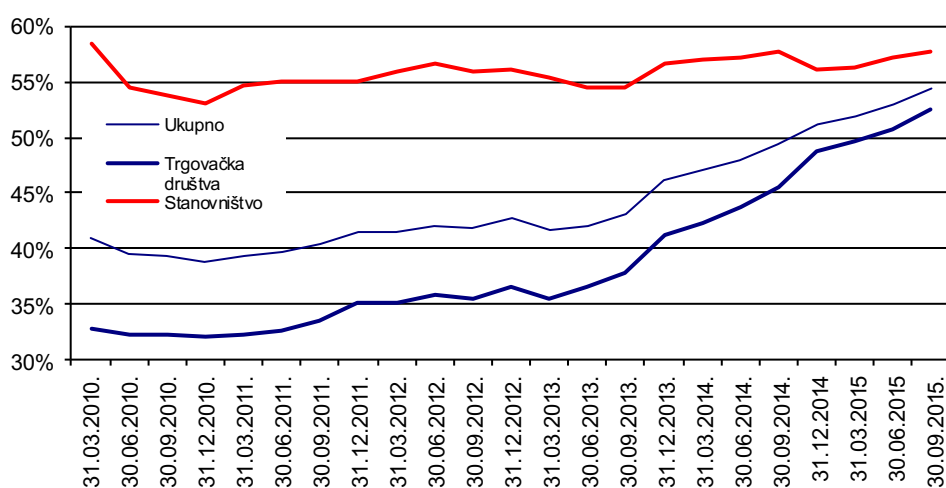
U sliku 3 su uvrštene samo države članice EU i EEA³ kako bi se izbjegla prevelika institucionalna raznolikost država u uzorku. To je bitno zbog zaključivanja o udaljenosti podatka za Hrvatsku (veća crvena točka) od regresijskog pravca koji pokazuje usku linearnu korelaciju (0,6) između promjene BDP-a i razine NPL-a.

³ European Economic Area uključuje još i Island, Norvešku i Švicarsku.

Hrvatska praktički leži na pravcu, što znači da visina NPL omjera odgovara očekivanju s obzirom na kumulativni pad realnog BDP-a 2009.-2014. (-12,4%). Treba primijetiti i da korelacija ekonomske aktivnosti i NPL omjera objašnjava stabilizaciju omjera 2014.-2015. u Hrvatskoj (slika 1), jer je 2014. dosegnuto dno krize.

Sljedeći ključni pokazatelj je pokrivenost loših kredita rezervacijama za identificirane gubitke (dalje: pokriće, slika 4). Pokriće je palo na početku krize zbog smanjenja omjera rezervacija u portfelju stanovništva. To nije bio problem zbog visoke razine pokrića, glatkih promjena NPL-a i velikog udjela kvalitetnih kolaterala u portfelju stanovništva. Međutim, kod portfelja poduzeća pokrivenost je blago rasla u toku 2011., zatim se zadržala oko 35% do 2013., ali je tada, s početkom primjene nove *Odluke o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditnih institucija* (NN 41A/2014) započeo rast omjera koji i dalje traje. Pokriće u portfelju loših kredita poduzećima konvergira prema otprije puno višoj pokrivenosti loših kredita stanovništvu, u zoni između relativno visokih 55% i 60%. Ta regulatorna promjena 2013. imala je ključnu ulogu u pomaku Hrvatske u lijevo na slici 5 koja pokazuje međunarodnu usporedbu pokrića. Hrvatska se sada pozicionira oko prosjeka za prikazane zemlje, dok je 2013., s pokrivenošću od oko 42%, zauzimala položaj više desno, oko Italije. Međutim, veoma je teško reći gdje bi se neka zemlja trebala nalaziti kada je riječ o odnosu rezervacija i loših kredita. Stoga je na slici 6 pokrivenost loših kredita rezervacijama uspoređena s indeksom realnog BDP-a. Logika usporedbe počiva na tezi da se u krizi, osim što dolazi do rasta NPL omjera, kviri i prosječna kvaliteta NPL-a. Dublja kriza bi trebala značiti višu pokrivenost. Međutim, taj odnos se ne vidi na slici 6: koeficijent korelacije nije različit od nule. Dakle, ne vrijedi hipoteza da će pokriće loših kredita rezervacijama u slučaju produbljavaanja krize pratiti rast NPL omjera.⁴

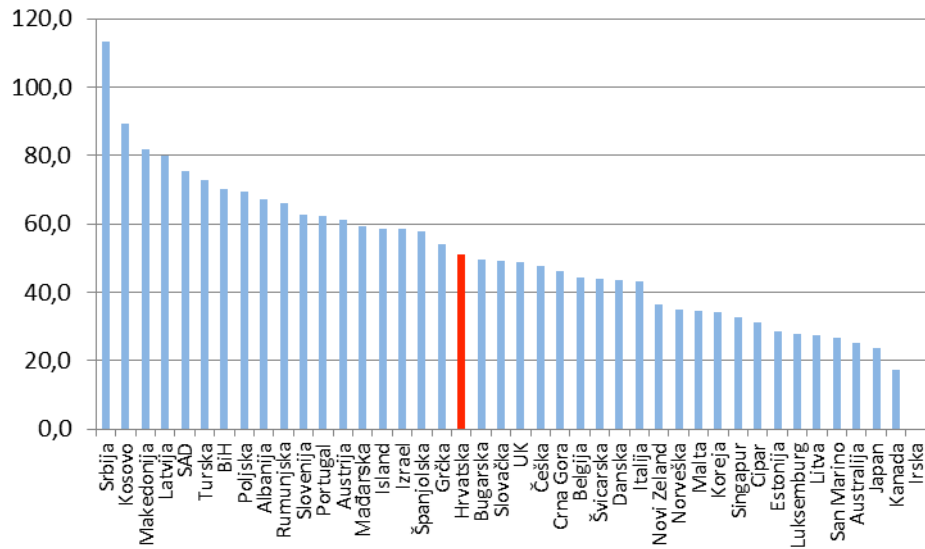
Slika 4: Pokrivenost loših kredita rezervacijama za identificirane gubitke

Izvor: HUB Pregled 4/2015, HNB

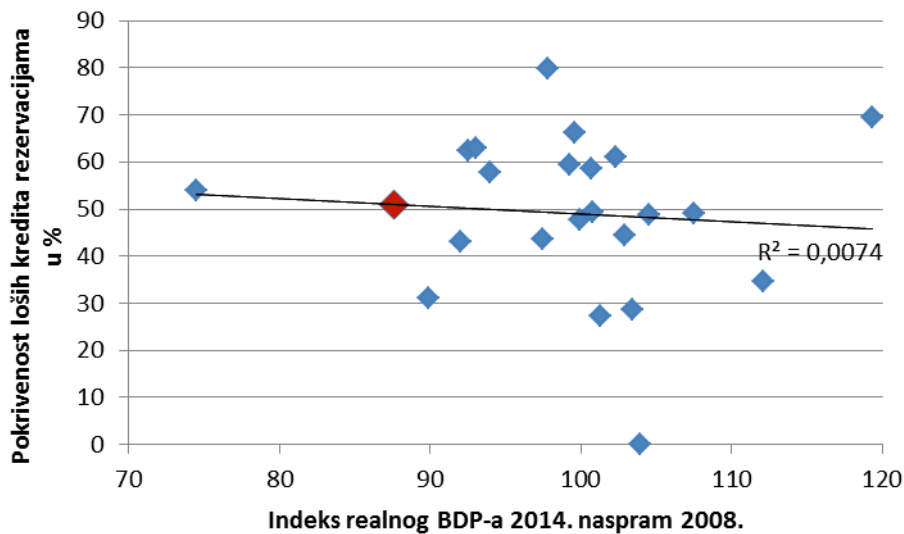
⁴ Koeficijent korelacije ne razlikuje se od nule niti kada se pokrivenost umjesto s realnim BDP-om izravno usporedi s NPL omjerom.

Slika 5: Pokrivenost loših kredita rezervacijama za identificirane gubitke – međunarodna usporedba (u %)

Izvor: MMF, Financial Soundness Indicators

Slika 6: Pokrivenost loših kredita rezervacijama naspram indeksa realnog BDP-a 2014./2008.

Izvor: MMF, Financial Soundness Indicators i Eurostat, vlastiti izračun

Izostanak korelacije između ekonomske aktivnosti i pokrića (kao i između omjera NPL-a i pokrića), govori o tome da međunarodne usporedbe omjera pokrića ne mogu poslužiti kao orijentir za vođenje prudenčijalne (bonitetne) politike u dijelu klasifikacije plasmana i formiranja rezervacija. Nesignifikantnost međunarodnog prosjeka pokrića prevodi se u nesignifikantnost razlika između podataka za pojedine države odnosno bankovne sustave, što predstavlja zagonetku. Zagonetka se površno

može objasniti još uvijek prisutnim razlikama između pojedinih država u pogledu regulacije klasifikacije plasmana i formiranja rezervacija. Iako su međunarodni standardi formalno primjenjeni posvuda, njihova djelomična nedorečenost i razlike u motivima regulatora doveli su do toga da mnoge zemlje, poput Hrvatske, bonitetnim odlukama regulatora dopunjuju ili posve zamjenjuju računovodstvene standarde.

Motivi regulatora za intervenciju u slobodu banaka pri primjeni međunarodnih standarda iznimno su složeni. Bez ambicije da ih se detaljno analizira (što prelazi okvire ovoga rada), u nastavku se kratko prikazuju tri glavne vrste motiva regulatora:

1. **Pretjerano oprezan regulator.** Ako regulator ima pesimističnu / kratkoročnu perspektivu i visoko vrednuje trenutnu solventnost reguliranih subjekata u uvjetima krize naspram mogućnosti eventualnog doprinosa anti-cikličkom otpuštanju kreditnih politika (u čiju učinkovitost može sumnjati iz niza razloga), bit će podložan pretjeranom oprezu i agresivno tražiti formiranje dodatnih rezervacija, vjerojatno iznad optimalne razine. Takav stav regulatora može biti endogen – potaknut objektivnim slabostima sustava. Primjerice može biti povezan s nalazom o vrlo slabim institucijama koje uređuju restrukturiranje prezaduženih dužnika (slaba zaštita vjerovnika), ili s nalazom o lošim sposobnostima banaka za upravljanje rizicima. Takav regulator može biti potaknut i uvjerenjem da banke imaju beskonačnu vremensku perspektivu u kojoj eventualni rizik pretjeranih rezerviranja nema realne učinke na kreditne politike (jer bi bankari s dugoročnim vremenskim horizontom trebali biti indiferentni između različitih trenutaka knjiženja rezervacija - pretjerane rezervacije će se u budućnosti osloboditi kao izvanredni prihod).
2. **Regulator optimist.** Ako regulator ima optimističnu / dugoročnu perspektivu u kojoj visoko vrednuje eventualni doprinos anti-cikličkom otpuštanju kreditnih politika naspram trenutne kapitalne adekvatnosti u uvjetima krize, za očekivati je da će takav regulator pružati veću slobodu samim bankama i uzdati se u to da će menadžerska razboritost, dobro korporativno upravljanje, unutarnji kontrolni mehanizmi i primjena najbolje prakse, upisane u međunarodne računovodstvene standarde, osigurati optimalnu razinu rezervacija za loše plasmane. Za očekivati je da će regulator biti bliže optimističnom *modus operandi* ako je zadovoljan kvalitetom vlasnika i menadžmenta u bankarskom sustavu (ako nije zabrinut zbog asimetrije informacija koje proizlaze iz problema principala i zastupnika) i razinom solventnosti / kapitalizacije banaka.
3. **Pretjerano relaksiran regulator.** Regulator optimist može lako prijeći u *modus operandi* pretjerano relaksiranog regulatora ako nije politički neovisan i/ili ako na temelju neke teorije ili istraživanja vjeruje da će relaksiranom bonitetnom politikom potaknuti kreditni ciklus koji će *uzrokovati* gospodarski oporavak i poboljšanje kvalitete kreditnog portfelja. Kao i kod regulatora optimista, nužan uvjet za to je da regulator ne očekuje

tržišni neuspjeh u vezi s problemom principala i zastupnika (zadovoljan je kvalitetom vlasnika i uprava banaka) i da je zadovoljan distancom u odnosu na minimalnu kapitalnu adekvatnost glavnih banaka (pa vjeruje da eventualna pogreška u vođenju financijske politike neće uzrokovati pretjerani pad kapitalne adekvatnosti). Također, velika je vjerojatnost da će pretjerano relaksiran regulator biti optimist u pogledu funkcioniranja institucija koje uređuju rješavanje problema prezaduženosti dužnika.

Prema tome, stav regulatora određen je ekonomskim i institucionalnim okolnostima tržišta na kojem djeluje, jer ne kontrolira sve parametre koji utječu na ishode (ne utječe na vladu, sudsku praksu, inozemnu regulaciju, stanje na inozemnim tržištima koje se prelijeva na domaće tržište i sl.). U svakom slučaju, iznimno je teško – na rubu nemogućeg – dizajnirati i empirijski ocijeniti model koji će pored standardnog problema razdvajanja čimbenika ponude i potražnje na tržištu kredita riješiti i problem modeliranja opisanog ponašanja regulatora, s uključenim čimbenicima koji utječu na njegovo ponašanje, kao i povratnim spregama koje opisuju povratni utjecaj odluka regulatora na tržište kredita. U nedostatku takvog, sveobuhvatnog modela, u nastavku se detaljnije analizira problem regulacije klasifikacije plasmana i formiranja rezervacija. Naime, s obzirom da se pokrivenost loših kredita rezervacijama raspršuje nasumično u odnosu na omjer NPL-a i promjene realnog BDP-a, postavlja se pitanje koje konkretne međunarodne razlike u regulaciji mogu utjecati na statističke podatke o omjerima loših kredita i pokrića.

II. KLASIFIKACIJA PLASMANA I FORMIRANJE REZERVACIJA

Anketa za eksperte u upravljanju rizicima zasniva se na sedam studija slučaja. Slučajevi opisuju sedam različitih poslovnih situacija u odnosima između kreditora i dužnika. Svi se odnose na kreditiranje poduzeća. Razlozi za fokus na kreditiranje poduzeća leže u poznatoj činjenici da su regulatorne razlike u klasifikaciji plasmana i formiranju rezervacija puno manje kada je riječ o kreditiranju stanovništva. Cjeloviti tekst ankete nalazi se u prilogu ovoga rada.

Tablica 1 sažeto prikazuje glavna obilježja primjera - studija slučaja. Primjeri se razlikuju prema tipovima kolaterala, vremenu kašnjenja s plaćanjem obaveza prema kreditorima, načinu aktivacije instrumenata osiguranja i načinu pokrivanja duga iz sadašnje vrijednosti potraživanja (iz poslovanja ili aktiviranjem kolaterala). Posebno su zanimljivi šesti i sedmi primjer, koji opisuju situacije restrukturiranja (reprogramiranja) duga. U svakom od ovih primjera postavlja se po nekoliko pitanja vezanih uz detalje regulatornog okvira, o čemu slijedi više detalja u nastavku poglavlja.

Tablica 1: Sažeti prikaz sedam primjera – studija slučaja

	Trenutno kašnjenje s otplatom	Instrumenti osiguranja	Kašnjenje s otplatom u protekle 2g	Aktivacija instrumenata	DCF
Primjer 1	95 dana	NE (mjenice, zadužnice)	NE	NE	U cijelosti pokriva plasman iz poslovanja
Primjer 2	120 dana	DA (nekretnine)	NE	NE	U cijelosti pokriva plasman iz poslovanja
Primjer 3	1g. i 4mj.	DA (nekretnine)	DA	DA, samo mjenice i zadužnice	Pokriva, ne iz poslovanja nego iz prodaje kolateralna
Primjer 4	2g. i 4mj.	DA (nekretnine)	DA	DA, ovrha	Pokriva, ne iz poslovanja nego iz prodaje kolateralna
Primjer 5	3g. i 4mj.	SVE DRUGO ISTO KAO U PRIMJERU 4			
Primjer 6	120 dana	DA (nekretnine, LTV 50%)	NE	NE, kredit se reprogramira	U cijelosti pokriva plasman
Primjer 7	KAO U PRIMJERU 6, S TIME ŠTO JE PLASMAN REZERVIRAN 35% I DUŽNIK 13 MJESECI NAKON RESTRUKTURIRANJA UREDNO VRAĆA SVE NOVODOSPJELE OBVEZE I DIO RANIJE DOSPJELIH OBAVEZA, DCF IZ POSLOVANJA U CIJELOSTI POKRIVA PLASMAN				

Anketa je prvi put predstavljena udrugama banaka na sastanku skupine zemalja V6 (Poljska, Češka, Slovačka, Mađarska, Slovenija, Hrvatska). Sastanak je održan u lipnju 2015. u Hrvatskoj, nakon što je koncept projekta još početkom 2015. komuniciran prema desetak udruga banaka iz zemalja nove Europe. Anketa je nakon prve prezentacije potkraj lipnja 2015. putem udruga banaka upućena ekspertima za rizike u deset zemalja – Estoniju, Litvu, Latviju, Poljsku, Češku, Slovačku, Mađarsku, Sloveniju, Rumunjsku i Bugarsku. Kao što se vidi iz upute u prilogu, udrugama je prepušteno da same odluče hoće li interno popuniti upitnik (ako zapošljavaju eksperte za rizike) ili će upitnik distribuirati jednoj ili više banaka - članica. Oslonili smo se na to da će udruge banaka imati poticaj da osiguraju kvalitetu odgovora, jer je udrugama obećano da će, ako dostave odgovore, zauzvrat dobiti analizu i komparativni pregled po zemljama. Odgovori su prispjeli iz Češke, Mađarske, Latvije, Rumunjske, Slovačke i Slovenije. Doda li se tomu da je anketa popunjena i za Hrvatsku i prema kriterijima ECB/EBA-e koji su korišteni pri izradi pregleda kakvoće

aktive (engl. Asset Quality Review – AQR) iz listopada/studenog 2014., usporedbe su ukupno sastavljene za osam različitih regulatornih okvira.

Detaljan pregled pitanja i odgovora sadržan je u Excel tablici u prilogu uz ovaj rad. U nastavku se daje sažeti pregled rezultata s komentarima. Čitatelj koji nije zainteresiran za detalje pregleda po primjerima može nastaviti čitati ovaj rad od trećega poglavlja u kojem se nalaze sažeti prikaz rezultata i zaključna razmatranja.

Primjer 1.

Dužnik kasni s otplatom materijalno značajnog iznosa duga 95 dana. Osim zadužnica i mjenice dužnika, banka nema drugih instrumenata osiguranja. U protekle dvije godine dužnik nikada nije imao problema s otplatom kredita. Banka nije aktivirala zadužnice dužnika, jer procjenjuje da je kašnjenje u plaćanju nastalo zbog likvidonosnih poteškoća dužnika koje su prolaznog karaktera te ubrzo očekuje podmirenje dospjelog duga. Banka na osnovi procjene budućih novčanih tokova iz poslovanja klijenta (engl. operating cash flows) utvrđuje da sadašnja vrijednost procijenjenih budućih novčanih tokova (dalje u tekstu: DCF) u cijelosti pokriva plasman.

a) Materijalno značajan iznos dospjelog duga

Regulativom definiran materijalno značajan iznos dospjelog duga imaju: Hrvatska, u kojoj materijalno značajan iznos predstavlja ukupan iznos svih dospjelih obveza dužnika veći od 1.750 kn (otprilike 230 EUR), pri čemu banke u internim politikama mogu definirati i niži iznos; Češka, gdje je materijalno značajan iznos 100 EUR za izloženosti stanovništvu (retail izloženosti), a 1.000 EUR za ostale izloženosti; Slovačka 250 EUR; Slovenija 50.000 EUR ili 2% izloženosti dužniku (primjenjuje se niži od ova dva iznosa). Posebno propisan materijalno značajan iznos dospjelog duga nemaju Mađarska, Latvija i Rumunjska, već se svaki iznos smatra materijalno značajnim.

Definicije materijalno značajnog iznosa dospjelog duga mogu imati utjecaj na klasifikaciju plasmana te na razinu potrebnih ispravaka vrijednosti plasmana, jer se kašnjenje više od 90 dana s otplatom iznosa koji je manji od definiranog materijalno značajnog iznosa ne smatra neurednošću u otplati plasmana. Stoga je vidljivo da će se u pojedinim državama plasmani smatrati neurednima (u defaultu), te će slijedom toga biti klasificirani kao loši plasmani (engl. non performing exposures – NPE) kada se kasni s otplatom vrlo malog dijela (iznosa) plasmana, dok će u nekima biti klasificirani kao loši plasmani kada premaše materijalno značajan iznos, koji je u promatranim zemljama definiran u širokom rasponu od 100 EUR do čak 50.000 EUR (Slovenija). Treba napomenuti kako klasifikacija plasmana kao NPE ne znači ujedno i da će u pojedinim državama za njih biti potrebno provoditi ispravke vrijednosti, o čemu više detalja u nastavku.

S obzirom na razlike u definicijama materijalno značajnog iznosa dospjelog duga koje utječu na razlike u klasifikaciji i rezerviranju plasmana u pojedinim zemljama, kao i na

izračun kapitalnih zahtjeva, definicija materijalno značajnog iznosa nastoji se ujednačiti od strane EBA-e.⁵ Anketni odgovori sugeriraju da razlike u regulaciji nisu dovoljno velike da objasne razlike među zemljama, osim u Sloveniji koja ima najviše relaksiranu regulaciju, jer prag od 50.000 EUR ili 2% izloženosti omogućava da i značajnija kašnjenja ne uzrokuju reklasifikaciju plasmana.

b) Način izračuna budućih novčanih tokova kada se očekuje naplata iz redovnog poslovanja dužnika⁶

Niti u jednoj zemlji nije precizno propisana metoda izračuna novčanih tokova iz redovnog poslovanja, već je kreditnim institucijama prepušteno definiranje metode internim politikama. AQR metodologija je u ovom dijelu preciznija u odnosu na nacionalne metodologije, s obzirom da definira metodu (formule) izračuna novčanih tokova iz redovnog poslovanja. Kako je definiranje metode u anketiranim zemljama prepušteno kreditnim institucijama, nije moguće ocijeniti koliki je stvarni utjecaj na razinu ispravaka vrijednosti plasmana po pojedinim zemljama u odnosu na AQR metodologiju, niti u usporedbi promatranih zemalja. Iako se moguće pouzdati u to da primjena najboljih praksi sprječava pojavu velikih razlika među zemljama, ne možemo isključiti da ovaj čimbenik objašnjava dio razlika u klasifikacijama i rezervacijama među promatranim državama.

c) Formiranje ispravaka vrijednosti

U anketiranim zemljama ne treba formirati ispravke vrijednosti plasmana ako sadašnja vrijednost procijenjenih budućih novčanih tokova po plasmanu osigurava potpunu nadoknadivost plasmana na bazi ispravnih pretpostavki banke za izračun diskontiranih novčanih tokova. Samo Slovačka navodi da materija nije precizno regulirana te kako bi se vjerojatno dogodilo restrukturiranje plasmana prije nego što bi klijent ušao u kašnjenje od 95 dana. Ova opaska upućuje na to da u nekim zemljama postoje poticaji za vrlo brzo restrukturiranje / reprogramiranje plasmana pri najavi prvih poteškoća s otplatom (više detalja o tome prema kraju prikaza rezultata ankete). Unatoč tome, može se zaključiti da je regulativa prilično jednaka u promatranim zemljama i ujednačena i u odnosu na AQR metodologiju.

d) Različiti tretman kamatnih prihoda od glavnice ako treba provesti ispravak vrijednosti plasmana (npr. ako se potraživanje po kamatnim prihodima ispravlja u visini 100%, bez obzira na %-tak koji će se primijeniti na glavicu)

---

⁵ Prema posljednjem nacrtu regulatornih tehničkih standarda (Consultation Paper on Draft Regulatory Technical Standards on materiality threshold of credit obligation past due under Article 178 of Regulation (EU) 575/2013 (EBA/CP/2014/32) 31/10/2014) materijalno značajan iznos dospjelog duga predstavljat će ukupan iznos dospjelih obveza dužnika po kojima se kasni više od 90 dana (ili 180 dana u državama koje su tako propisale), a koji prelazi apsolutni limit od 200 EUR za retail izloženosti, odnosno 500 EUR za ostale izloženosti, ili prelazi relativni limit od 2% ukupne izloženosti prema dužniku (primjenjuje se apsolutni ili relativni limit, ovisno koji se prvi premaši).

⁶ ECB-ov Asset Quality Review Phase 2 Manual iz ožujka 2014. propisuje pristup *going concern* a alternativno se bankama može prepustiti da to odrede kroz svoje interne politike.

Kamatni prihodi se tretiraju različito samo u Hrvatskoj. Kamatni prihodi se inače kod formiranja ispravaka vrijednosti ne tretiraju različito od glavnice, odnosno primjenjuje se jednak postotak ispravaka vrijednosti glavnice i kamate. U Hrvatskoj se provodi 100%-tni ispravak vrijednosti kamatnih prihoda kod reklasifikacije iz A rizične skupine u skupine loših plasmana (B ili C) te se kamatni prihodi dalje iskazuju izvanbilančno i ne mogu se priznati kao kamatni prihod u računu dobiti i gubitka sve do njihove naplate. Drugačiji tretman rezerviranja kamatnih prihoda u Hrvatskoj u odnosu na ostale zemlje može imati za posljedicu niže kamatne prihode hrvatskih kreditnih institucija u pojedinim izvještajnim razdobljima dok se kamate ne naplate, a također uzrokuje i višu razinu pokrivenosti loših plasmana rezervacijama.

e) Moraju li se klasificirani plasmani rezervirati ili nije nužno da za njih postoje ispravci vrijednosti

EBA Simplified Approach i neke nacionalne regulative dozvoljavaju da se neki klasificirani plasmani ne rezerviraju.⁷ Anketa je pokazala da se samo u Hrvatskoj, Mađarskoj i Slovačkoj klasificirani plasmani mogu definirati kao oni za koje su formirane rezervacije za identificirane gubitke. U Latviji i Sloveniji koristi se definicija koja je ekvivalentna AQR metodologiji, a u Rumunjskoj nacionalna metoda koja je slična AQR metodologiji.⁸

Tako različite definicije NPE utječu na različito iskazivanje pokazatelja o udjelu loših u ukupnim plasmanima i pokazatelja pokrića loših plasmana ispravicima vrijednosti po pojedinim zemljama, tako da ti pokazatelji nisu potpuno usporedivi. Ovo bi mogao biti jedan od razloga zašto je pokazatelj pokrića nasumično distribuiran među zemljama u odnosu na NPL i realni BDP.⁹

Primjer 2.

Dužnik kasni s otplatom materijalno značajnog iznosa duga 120 dana. U protekle dvije godine dužnik nikada nije imao problema s otplatom kredita. Banka nije aktivirala zadužnice (niti bilo kakav drugi instrumenti osiguranja), jer procjenjuje da je kašnjenje u plaćanju nastalo zbog likvidonosnih poteškoća dužnika koje su prolaznog karaktera te očekuje da će se dospjeli dug ubrzo podmiriti. Instrumenti osiguranja kredita (osim zadužnica) su i stambeni objekti u glavnom gradu koji su u vlasništvu vlasnika tvrtke (LTV 35%) te DCF samo po osnovi ovih instrumenta osiguranja u cijelosti pokrivaju plasman.

---

⁷ Iz anketnih pitanja jasno proizlazi da se ove pitanje ne odnosi na neidentificirane gubitke.

⁸ Iz Češke nije dobiven jasan odgovor na ovo pitanje.

⁹ EBA radi na ujednačavanju definicije NPE kako bi se omogućila usporedivost pokazatelja kvalitete plasmana – posljednje je objavljen *EBA Final Draft Implementing Technical Standards On Supervisory reporting on forbearance and non-performing exposures under article 99(4) of Regulation (EU) No 575/2013 (EBA/ITS/2013/03/rev1 24/07/2014)*.

a) *Ispravak vrijednosti*

U ovom je primjeru jedino u Hrvatskoj potrebno formirati ispravke vrijednosti plasmana, i to u visini od 10% glavnice te 100% potraživanja po kamatama (s obzirom da je kašnjenje u otplati veće od 90 dana), premda nisu poduzete pravne radnje za naplatu (barem aktiviranje zadužnice) i bez obzira što diskontirani novčani tokovi iz poslovanja u cijelosti pokrivaju plasman.¹⁰ Hrvatska regulacija je stroža i u odnosu na AQR metodologiju.

Primjer 3.

Dužnik ima poteškoće u otplati kredita. Trenutno kašnjenje u otplati duga je 1 godina i 4 mjeseca i do sada nije pokrenuta ovrha. Banka je bila aktivirala zadužnice radi naplate duga te se nešto pomalo naplaćivalo. Očekivalo se rješenje situacije tako da banka još nije pokrenula ovrhu nad nekretninama koje su instrument osiguranja. Međutim, očekivano rješenje je postalo sve manje izgledno. Banka ipak odlučuje pokrenuti ovrhu (u trenutku procjene plasmana i izračuna ispravaka vrijednosti ovrha još nije pokrenuta). DCF od očekivane prodaje nekretnina u zalogu u cijelosti pokrivaju plasman. Nekretnine u zalogu su poslovni uredi u centru glavnog grada.

a) *Minimalna učestalost procjene tržišne vrijednosti nekretnina - kolaterala koji služe kao instrument osiguranja*

Hrvatska, Češka, Latvija i Slovenija preuzele su odredbe članka 208. Uredbe (EU) br. 575/2013 (engl. *Capital Requirements Regulation – CRR*). Prema navedenim odredbama, kreditne institucije trebaju pratiti vrijednost nekretnina, i to za poslovne nekretnine barem jednom godišnje, a za stambene nekretnine jednom u tri godine. Za to se kreditne institucije mogu koristiti statističkim metodama, te ukoliko se na temelju takvog praćenja vrijednosti nekretnina utvrdi da je možda došlo do značajnog smanjenja vrijednosti nekretnine u odnosu na uobičajene tržišne cijene, potrebno je provesti novu procjenu nekretnina od strane kvalificiranog procjenitelja (koji je neovisan od postupka kreditiranja). Pri tome je precizno propisano kako za izloženosti koje prelaze iznos od 3 milijuna eura (u Hrvatskoj 20 milijuna kuna) ili čine više od 5 % regulatornoga kapitala institucije, nova procjena se treba provesti najmanje svake tri godine.

Rumunjski eksperti navode da se nova procjena vrijednosti nekretnina treba provesti svake godine za stambene nekretnine, a svake tri godine za ostale nekretnine. Slovački eksperti navode kako ovo nije propisano, već se prepušta kreditnim institucijama koje većinom u svojim internim aktima imaju propisan rok procjene od najmanje jednom godišnje za poslovne nekretnine te najmanje jednom u tri godine za stambene nekretnine, dakle kao u odredbama prethodno spomenutog članka 208.

---

¹⁰ Primjenjuje se čl. 15., st. 4. *Odluke o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditnih institucija* (NN 41A/2014).

CRR. Mađarski eksperti navode da ne postoji poseban propis, osim za projektno financiranje koje zahtijeva redovite eksterne procjene, te da se u praksi zahtijevaju godišnje procjene koje mogu biti i interno provedene, ali koje moraju interno biti detaljno propisane i dokumentirane.

U okviru AQR metodologije definirano je da se nove procjene vrijednosti nekretnina od strane nezavisnih eksternih procjenitelja trebaju izraditi za sve nekretnine čije su procjene starije od godinu dana. Međutim, ukoliko su bile dostupne procjene nezavisnih internih procjenitelja (to su procjenitelji koji nisu uključeni u proces kreditiranja, ali su povezani s kreditnom institucijom), izrađene su nove procjene od strane eksternih procjenitelja za dio takvog portfelja. Za ostatak portfelja interne procjene indeksirane su (prilagođene) za određeni postotak utvrđene razlike između eksternih i internih procjena.

AQR metodologija je u ovom dijelu zahtjevnija, ili barem preciznija, u odnosu na anketirane zemlje.

b) Minimalni vremenski rokovi u kojima se može očekivati naplata iz nekretnina – kolaterala i diskonti (engl. haircuts) kada se ta vrsta prihoda uključuje u DCF

U Hrvatskoj su propisani minimalni korektivni faktori umanjenja (razrađeni po pojedinim kategorijama nekretnina) kojima je potrebno umanjiti procijenjenu vrijednost nekretnina, te su propisana i minimalna razdoblja naplate po pojedinim kategorijama nekretnina, koja se koriste za izračun diskontiranih novčanih tokova (pri čemu banke trebaju interno propisati i više faktore umanjenja te duža razdoblja naplate ukoliko praksa i iskustvo ukazuju na to). U Sloveniji je propisan minimalni rok za naplatu iz ovršnog postupka dulji nego drugdje (4 godine), ali faktori umanjenja procijenjene vrijednosti nekretnina nisu propisani, već je kreditnim institucijama prepušteno da to definiraju svojim internim politikama. U drugim zemljama je kreditnim institucijama prepušteno da same definiraju ove postupke internim politikama. Prema AQR metodologiji ove parametre predlažu neovisni eksterni procjenitelji.

Ovdje postoje naznake da je hrvatska (i slovenska) regulativa stroža, međutim, nije moguće procijeniti je li uistinu riječ o strogosti ili samo o višem stupnju preciznosti koji u konačnici ne uzrokuje bitne razlike u pogledu klasifikacije plasmana i formiranja rezervacija.

c) Formiranje ispravaka vrijednosti

Jedino je u Hrvatskoj u ovom primjeru potrebno formirati ispravke vrijednosti plasmana u visini 20% glavnice i 100% potraživanja po kamatama, s obzirom da je kašnjenje u otplati veće od 1 godine i 90 dana i nisu aktivirani adekvatni instrumenti osiguranja plasmana (ovrha na založenim nekretninama), bez obzira što diskontirani novčani tokovi pokrivaju plasman u cijelosti. Odredba je stroža i u odnosu na AQR metodologiju.

Primjer 4.

Dužnik kasni s otplatom plasmana 2 godine i 4 mjeseca. Banka je pokrenula ovrhe nad instrumentima osiguranja (poslovni uredi u centru glavnog grada), međutim zbog dužine trajanja procedura za unovčavanje putem suda (ili neke agencije), banka još ne može preuzeti i/ili prodati nekretninu. DCF od očekivane prodaje nekretnina u zalogu u cijelosti pokriva plasman.

a) Formiranje ispravaka vrijednosti

Jedino je u Hrvatskoj u ovom primjeru potrebno formirati ispravke vrijednosti plasmana i to u visini od 30% glavnice te 100% potraživanja po kamatama, s obzirom da je kašnjenje u otplati veće od 2 godine i 90 dana, bez obzira što su aktivirani adekvatni instrumenti osiguranja plasmana (pokrenuta ovrha na založenim nekretninama) i bez obzira što diskontirani novčani tokovi u cijelosti pokrivaju plasman. Regulatorna je stroža i od AQR metodologije.

Primjer 5.

Isto kao prethodni primjer, samo je kašnjenje po plasmanu 3 godine i 4 mjeseca, a zakazana je javna dražba za 2 mjeseca.

a) Formiranje ispravaka vrijednosti

Jedino je u Hrvatskoj u ovom primjeru potrebno formirati ispravke vrijednosti plasmana, i to u visini od 40% glavnice te 100% potraživanja po kamatama, s obzirom da je kašnjenje u otplati veće od 3 godine i 90 dana, bez obzira što su aktivirani adekvatni instrumenti osiguranja plasmana (pokrenuta ovrha na založenim nekretninama) i bez obzira što diskontirani novčani tokovi pokrivaju plasman u cijelosti, jer se nakon kašnjenja od 2 godine i 90 dana, za svakih daljnjih 180 dana ispravci vrijednosti trebaju povećati za dodatnih 5%. Ove su odredbe strože i od AQR metodologije.

Primjer 6.

Banka je odobrila dužniku dugoročni kredit na 3 godine, koji dopijeva u 12 kvartalnih rata (glavnica i kamata). Osiguranje kredita su poslovni uredi u centru glavnog grada (lako utrživi), LTV 50%. Nakon što se kredit uredno otplaćivao tijekom 2 godine, nastali su likvidnosni problemi kod dužnika te je kašnjenje u otplati 120 dana (4 mjeseca). Banka nakon detaljne analize financijskog stanja dužnika ocjenjuje da su likvidnosni problemi prolaznog karaktera te u dogovoru s klijentom provodi restrukturiranje kredita (koje nije dio cjelokupnog restrukturiranja poslovanja ili financijskog položaja dužnika). Kroz restrukturiranje kredita produžen je rok otplate neotplaćenih rata kredita na 2 godine (ukupno 8 kvartalnih rata) i time su smanjeni iznosi kvartalnih rata, a u skladu s procjenom

budućih novčanih tokova iz poslovanja klijenta, prema kojima će klijent biti u mogućnosti uredno servisirati takav kredit s nižim ratama. Dakle, prema izračunu, DCF iz redovnog poslovanja dužnika u cijelosti pokrivaju kredit.

a) Formiranje ispravaka vrijednosti

Jedino u Hrvatskoj je u ovom primjeru potrebno provesti ispravke vrijednosti plasmana u visini 1% glavnice i 100% potraživanja po kamatama, s obzirom da restrukturiran plasman koji je prije restrukturiranja bio raspoređen u rizičnu skupinu A (bez ispravaka vrijednosti) treba klasificirati najmanje u B-1 rizičnu podskupinu (s najmanje 1% ispravaka vrijednosti glavnice). Iznimno, restrukturirani plasman može ostati u rizičnoj skupini A bez ispravaka vrijednosti ako su zadovoljeni sljedeći uvjeti: (a) ako se očekuje urednost u podmirivanju obveza, (b) ako je financijski položaj dužnika zasnovan na pouzdanim novčanim tokovima, (c) ako izračun diskontiranih novčanih tokova pokriva plasman, (d) ako je plasman adekvatno osiguran, ali i (e) (a ovaj uvjet gornji primjer ne ispunjava), da je restrukturiranje plasmana dio cjelokupnog restrukturiranja poslovanja ili financijskog položaja dužnika. Stoga za ovakav plasman treba provesti ispravke vrijednosti.¹¹ Ova je odredba ujedno stroža od AQR metodologije.

Ako se u nekom trenutku nakon restrukturiranja kredita materijalno značajan iznos duga podmiri nakon kašnjenja od primjerice 65 dana, ali se kredit i dalje uredno otplaćuje (i svi gornji uvjeti a-d i dalje vrijede), jedino u Hrvatskoj bi primjenom iste odredbe trebali biti formirani ispravci vrijednosti (osim ako bi restrukturiranje bilo provedeno kao dio cjelokupnog restrukturiranja poslovanja dužnika).

b) Odabir efektivne kamatne stope za izračun DCF / ispravaka vrijednosti

Uz pretpostavku ugovaranja promjenjivih kamatnih stopa i povećanja kamatne stope na restrukturirani plasman, u Sloveniji i Rumunjskoj se koristi nova efektivna kamatna stopa, dok se u Hrvatskoj, Češkoj i Mađarskoj, Latviji, Slovačkoj koristi originalna efektivna kamatna stopa prije restrukturiranja. Ove razlike utječu na pokazatelje pokrivenosti jer utječu na postotak ispravaka vrijednosti. No, zbog nejasnoće u pogledu tumačenja standarda najbolje prakse veoma je teško procijeniti što je realno.¹²

---

¹¹ Čl. 24., st. 7. Odluke o klasifikaciji plasmana

¹² Prema Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja (VP 84 MRS-a 39), ako se zbog financijskih poteškoća dužnika promijene uvjeti kreditiranja u vezi visine i rokova otplate, kod diskontiranja treba koristiti originalnu EKS. Međutim, ako je u izvornom ugovoru bila ugovorena promjenjiva kamatna stopa, ili je naknadnim dodatkom ugovora promijenjena, koristi se nova EKS. U ovoj kombinaciji restrukturiranog plasmana ugovorenog s promjenjivom kamatnom stopom vidljiva je razlika u tumačenjima po pojedinim anketiranim zemljama, koja proizlazi iz mogućnosti za različita tumačenja međunarodnog standarda. U svakom slučaju, veća EKS rezultira i većim ispravcima vrijednosti plasmana.

Primjer 7.

Banka je dužniku s poteškoćama u otplati kredita odobrila restrukturiranje kredita, koje nije provedeno kao dio cjelokupnog restrukturiranja poslovanja dužnika (nije odobravano restrukturiranje potraživanja od strane drugih vjerovnika dužnika). Banka je restrukturirani plasman rezervirala 35%. Nakon proteka 13 mjeseci unutar kojih je dužnik uredno servisirao svoje obveze (već je otplatio i više od iznosa koji je bio dospio u trenutku restrukturiranja) njegovo se financijsko stanje poboljšalo. Prema procjeni banke, DCF iz redovnog poslovanja dužnika u cijelosti pokriva plasman.

a) *Formiranje ispravaka vrijednosti*

Jedino u Hrvatskoj u ovakvom primjeru plasman mora ostati s ispravcima vrijednosti, s obzirom da Odluka¹³ propisuje da se restrukturirani plasman tek svakih 12 mjeseci smije rasporediti u nižu rizičnu skupinu ili podskupinu, i to ako se uredno otplaćuje, novčani tokovi su pouzdani i ako je (a to nije slučaj u ovom primjeru) restrukturiranje plasmana dio cjelokupnog restrukturiranja poslovanja ili financijskog položaja dužnika. U ovom primjeru, plasman mora ostati u istoj rizičnoj skupini (B-2), dakle ispravci vrijednosti se mogu maksimalno smanjiti s postojećih 35% na 30,01% glavnice (jer 30,01% je minimalni postotak ispravaka vrijednostiza B-2 skupinu). Ove su odredbe strože i od AQR metodologije.

b) *Učinak cjelovitog restrukturiranja poslovanja dužnika*

Jedino u Hrvatskoj i Sloveniji regulativa razlikuje restrukturiranje plasmana i cjelovito restrukturiranje poslovanja dužnika. Slovenija navodi kako se prilikom restrukturiranja potpisuje *Master Restructuring Agreement* te se u tom trenutku ispravci vrijednosti mogu smanjiti za 80%, a nakon 12 mjeseci ispravci vrijednosti se mogu dodatno smanjiti. U Hrvatskoj se restrukturirani plasman koji je dio cjelokupnog restrukturiranja poslovanja ili financijskog položaja dužnika može u ovom primjeru rasporediti jednu rizičnu skupinu (podskupinu) niže, dakle iz B-2 u B-1 za koju je raspon ispravaka vrijednosti od 1% do 30% glavnice, ali se ne bi mogao rasporediti u A rizičnu skupinu bez ispravaka vrijednosti, jer je podizanje u klasifikaciji moguće tek svakih 12 mjeseci. Ako restrukturiranje nije do cjelovitog restrukturiranja poslovanja dužnika, plasman se ne može minimalno svakih 12 mjeseci reklasificirati u bolju rizičnu skupinu, nego ostaje u istoj rizičnoj skupini do otplate. Hrvatska i slovenska regulativa u ovom dijelu strože od regulative ostalih zemalja i AQR metodologije, ali je Hrvatska regulativa stroža od Slovenske.

---

¹³ Čl. 24., st. 5. Odluke o klasifikaciji plasmana.

III. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Pregled rezultata regulatornih usporedbi u Tablici 2 pokazuje da se relativna restriktivnost hrvatske regulative očituje na dva važna područja:

- izračun ispravaka vrijednosti na temelju sadašnje vrijednosti novčanog toka velikim je dijelom zamijenjen izračunom na temelju dana kašnjenja (čime su vrijednosti kolaterala stavljene u drugi plan i uvedena obveza 100% ispravaka vrijednosti kamatnog prihoda);
- izračun ispravaka vrijednosti u slučaju restrukturiranja plasmana zavisi o tome restrukturira li se samo plasman ili cjelokupno poslovanje dužnika, pri čemu hrvatska regulacija ograničava brzinu podizanja restrukturiranog plasmana u više klase (čak i u slučaju uspješnog cjelovitog poslovnog restrukturiranja) na 12 mjeseci za svaki korak prema gore (najmanje 3 godine od B-3 do A), odnosno, do otplate ako restrukturiranje plasmana nije dio cjelovitog restrukturiranja poslovanja dužnika.

Ključno pitanje glasi jesu li ove regulatorne odredbe ograničile rast kreditiranja poduzeća u proteklim godinama? Još uvijek ne postoji egzaktni odgovor na to pitanje. Ova ga analiza također ne može ponuditi, jer nemamo strukturni model koji bi na zadovoljavajući način objasnio faktore ponude i potražnje tržišta kredita i složene odnose između regulatora i aktera na tome tržištu. Međutim, o odgovoru se može informirano spekulirati uz pomoć teorijskih i empirijskih razmatranja.

Teorijska razmatranja trebaju početi od modela optimalnog ponašanja banaka. U teoriji, opasnost formiranja previsokih rezervacija ne bi trebala utjecati na nove kredite. Ako banke imaju dovoljno kapitala, a uprave dovoljno dug vremenski horizont, odluke će se donositi na temelju očekivanog budućeg novčanog toka. Umanjena tekuća računovodstveno iskazana dobit i povećana buduća računovodstveno iskazana dobit (zbog prevelikih tekućih rezervacija i njihova kasnijega oslobađanja u vidu izvanrednog prihoda) neće utjecati na odluke. Međutim, rizik ograničenog trajanja menadžerskih ugovora, asimetrične informacije (problem principala i zastupnika), pojava kapitalnih ograničenja međunarodnih grupacija i s time povezano povećanje cijene kapitala¹⁴ u stvarnosti mogu uzrokovati trenutni utjecaj postrožene politike rezervacija na odluke o novim plasmanima. Problem može biti osobito izražen u slučajevima podrške tvrtkama koje se razdužuju i restrukturiraju. Nisko kapitalizirana i još uvijek neprofitabilna poduzeća koja imaju pozitivan novčani tok vjerojatno nailaze na ozbiljna financijska ograničenja, a k tome još nema znakova da su predstečajne nagodbe smanjile financijske probleme (Kukavčić i Šonje, 2016). Stoga se može spekulirati o tome da stroga regulacija u sprezi sa slabim institucijama za rješavanje prezaduženosti

obeshrabruje banke pri sudjelovanju u restrukturiranju dužnika.

---

¹⁴ Cijena kapitala za banku može se povećati ako naraste rizik zemlje (vlasnici očekuju veći povrat koji kompenzira povećan rizik), a rizik zemlje može zavisiti o učestalosti i vrsti regulatornih promjena.

Tablica 2: Sažeti prikaz rezultata – s naznakama najvažnijih odstupanja za hrvatsku regulativu

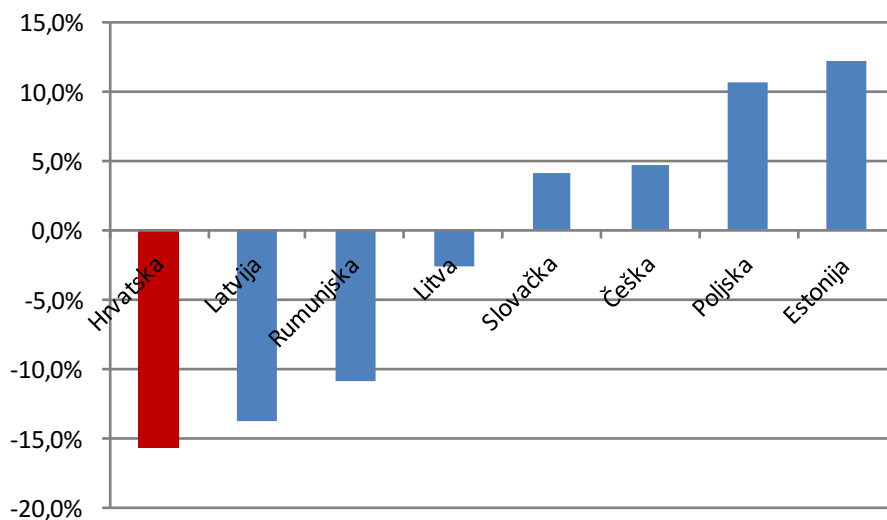
	Trenutno kašnjenje s otplatom	Instrumenti osiguranja	Kašnjenje s otplatom u protekle 2g	Aktivacija instrumenata	DCF	Regulatorno odstupanje koje upućuje na relativnu restriktivnost hrvatske regulative	Regulatorno odstupanje koje upućuje na relativnu relaksiranost hrvatske regulative	
Primjer 1	95 dana	NE (mjenice, zadužnice)	NE	NE	U cijelosti pokriva plasman	1. Kamatni prihod se rezervira 100% bez obzira na postotak ispravka vrijednosti glavnice. 2. Svaki plasman klasificiran kao B mora se rezervirati		
Primjer 2	120 dana	DA (nekretnine)	NE	NE	Pokriva plasman iz prodaje kolaterala	Jedino u Hrvatskoj je u ovom slučaju potrebno izdvojiti rezervacije u iznosu 10% izloženosti (za glavnice, a za kamatu se primjenjuje točka 1 iz primjera 1)		
Primjer 3	1g. i 4mj.	DA (nekretnine)	DA	DA, samo mjenice i zadužnice	Pokriva, ne iz poslovanja nego iz prodaje kolaterala	Jedino je u Hrvatskoj potrebno izdvojiti rezervacije u iznosu 20% izloženosti (za glavnice, a za kamatu se primjenjuje točka 1 iz primjera 1)	AQR metodologija je stroža u pogledu učestalosti vrednovanja kolaterala (ali to vrijedi za sve zemlje, ne samo za Hrvatsku)	
Primjer 4	2g. i 4mj.	DA (nekretnine)	DA	DA, ovrha	Pokriva, ne iz poslovanja nego iz prodaje kolaterala	Jedino je u Hrvatskoj potrebno izdvojiti rezervacije u iznosu 30% izloženosti (za glavnice, a za kamatu se primjenjuje točka 1 iz primjera 1)		
Primjer 5	3g. i 4mj.		SVE DRUGO ISTO KAO U PRIMJERU 4				Jedino je u Hrvatskoj potrebno izdvojiti rezervacije u iznosu 40% izloženosti (uz napomenu o kamatama kao i gore), i uz napomenu da je Hrvatska specifična po dodatnom izdvajanju po 5% svakih 180 dana nakon što kašnjenje prijeđe 2g. i 90d.	
Primjer 6	120 dana	DA (nekretnine, LTV 50%)	NE	NE, kredit se reprogramira	U cijelosti pokriva plasman	Jedino u Hrvatskoj restrukturirani plasman ne može ostati u A, osim ako nije dio cjelokupnog restrukturiranja poslovanja		
Primjer 7	KAO U PRIMJERU 6, S TIME ŠTO JE PLASMAN REZERVIRAN 35% I DUŽNIK 13 MJESCI NAKON RESTRUKTURIRANJA UREDNO VRAĆA SVE NOVODOSPJELE OBEVEZE I DIO RANIJE DOSPJELIH OBEVEZA, DCF IZ POSLOVANJA U CIJELOSTI POKRIVA PLASMAN					Samo Hrvatska i Slovenija razlikuju restrukturiranje plasmana od cjelovitog restrukturiranja, pri čemu je u Sloveniji u slučaju cjelovitog restrukturiranja moguć brži povratak prema razredu A.		

Važno je uočiti da prema ovom gledanju slaba zaštita kreditora ima karakter egzogenog čimbenika. Stroga regulacija je endogena – određena tim vanjskim faktorom – i njena relaksacija sama po sebi ne bi riješila problem.

Empirijska razmatranja trebaju početi od nalaza koji je uočen u nizu različitih istraživanja, a koji je istaknut u uvodnim razmatranjima: u razvijenim zemljama kriza je nastala u financijskom sektoru (ili je u njemu bitno pojačana), i odatle se prelila na realni sektor. S druge strane, u europskim zemljama u razvoju, među koje spada i Hrvatska, kriza se prelila preko granica putem realnih kanala međunarodne trgovine i izravnih stranih ulaganja, a bankovni sektor je, barem u prvim godinama krize, služio kao amortizer, a ne kao pojačivač krize. Ovi zaključci prilično dobro opisuju razvoj situacije u razdoblju 2008.-2011. Međutim, pitanje o utjecajima i odnosima nakon 2012. ostaje otvoreno.

Promotri li se kretanje kredita poduzećima u sličnim zemljama (slika 7)¹⁵ od rujna 2012. do rujna 2015., Hrvatska se s padom kredita poduzećima za oko 15% očekivano nalazi na začelju skupine. Rezultat je očekivan s obzirom na produljenu recesiju u Hrvatskoj; usporedi li se kretanje kredita poduzećima s kretanjem BDP-a¹⁶ u približno istom razdoblju, uočava se rasap podataka (slika 8). Rasap je takav da usporedba kretanja kredita poduzećima i realnog BDP-a nema nikakav statistički značaj. Međutim, rasap je veoma zanimljiv jer prikazuje vrlo različita iskustva pojedinih zemalja u protekle tri godine.

Slika 7: Nominalni rast kredita poduzećima 09:2012 – 09:2015

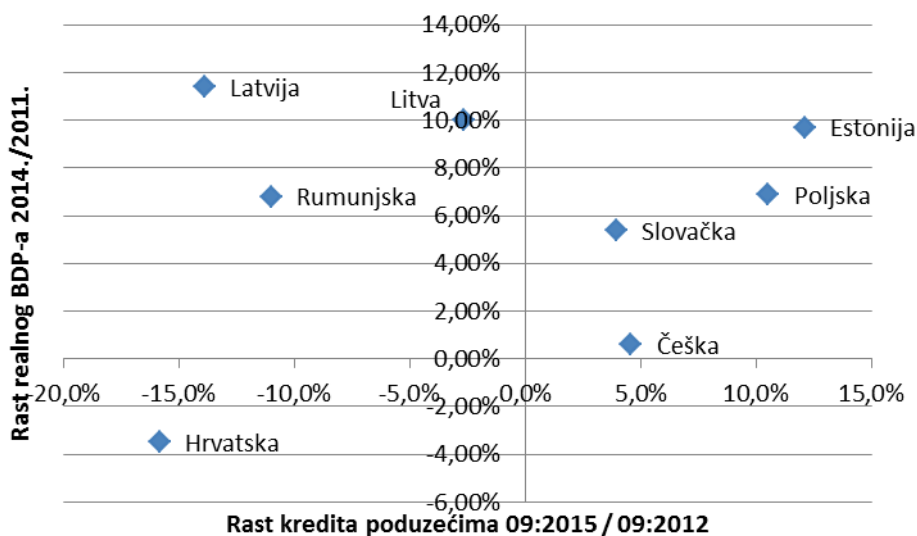

Izvor: ECB Statistical Datawarehouse

¹⁵ Slika ne obuhvaća zemlje koje su zbog problema s bankama knjižile velike prijelome u kretanju kreditnih agregata unazad tri godine (Bugarska, Mađarska, Slovenija).

¹⁶ Promatraju se samo krediti poduzećima jer se u tom segmentu javljaju najveće regulatorne razlike. Stopa rasta kredita poduzećima (rujan 2012. - rujan 2015.) uspoređena je s rastom realnog BDP-a 2012.-2014.

Slika 8: Rast kredita poduzećima naspram rasta realnog BDP-a 2012.-2015.

Izvor: ECB Statistical Datawarehouse, Eurostat, vlastiti izračuni

Latvija, Litva i Rumunjska odvojile su se od ostalih zemalja Nove Europe po tome što nakon 2012. uspijevaju razmjerno brzo rasti uz više ili manje izraženu kontrakciju kredita. Riječ je o pojavi koja je poznata kao rast bez kredita (engl. creditless growth). Međutim, Češka, Slovačka, Poljska i Estonija pozicionirane su logično u prostoru kredita naspram rasta – vide se naznake pozitivne korelacije.

I Hrvatska se, s obzirom na financijsku povijest, strukturu gospodarstva i prirodu ekonomskog razvoja, vjerojatno nalazi na istoj liniji pozitivne povezanosti između kredita i rasta. Prijelaz u zonu rasta bez kredita vjerojatno je moguć na nižim stupnjevima razvoja i uz vrlo konkurentan regulatorni okvir i razmjerno jeftinu radnu snagu koje privlače izravna strana ulaganja, tako da tokovi vlasničkih ulaganja i kasnije unutarkompanijsko prekogranično financiranje kompenziraju nedostatak klasičnih bankovnih kredita. U slučajevima takvih zemalja regulatorni se utjecaji vjerojatno mogu donekle zanemariti. Estonija, Poljska, Slovačka i Češka već su sofisticiranije ekonomije, u kojima je teže zamisliti značajniji dugoročni gospodarski rast bez kredita.

Jasno je da se ova vrsta prikaza ne može smatrati potvrdom uzročnosti na strani ponude (kreditni pokreću rast), kao ni na strani potražnje (rast povećava potražnju za kreditima). Međutim, u informiranoj spekulaciji odnosno raspravi može se naglasiti kako se važnost odnosa između kredita i rasta u Hrvatskoj ne može opovrći. Hrvatski financijski sektor i korporacije dosegli su stupanj razvitka u kojem su najuže isprepleteni, tako da je teško zamisliti razvitak kao u Litvi, Latviji ili Rumunjskoj, dok problem prezaduženosti poduzeća (osobito onih koja imaju pozitivan novčani tok prije otplate dugova) vjerojatno poprima obilježja sistemskog problema. Regulacija klasifikacije plasmana i formiranja rezervacija u takvim je uvjetima vjerojatno aktivan

čimbenik rješavanja ili nerješavanja tog problema koji vrlo vjerojatno utječe na gospodarski rast (Klein, 2013).

Strogost hrvatske regulacije, koja je identificirana usporedbom s drugim sličnim zemljama u ovome radu, s jedne strane odražava slabosti ukupnog institucionalnog okvira za rješavanje prezaduženosti i insolventnosti poduzeća. Razborito je poći od pretpostavke da klasifikacije i rezervacije u cilju očuvanja zdravlja bankovnog sustava moraju biti strože u sustavu s lošim institucijama. S druge strane, pretjerana strogost može dodatno otežati restrukturiranje koje je ionako veoma teško zbog inače lošeg institucionalnog okvira koji leži izvan nadležnosti bankovnog regulatora i uglavnom se nalazi u nadležnosti pravosuđa. Pronalazak prave mjere sredine u takvim je uvjetima veoma težak.

LITERATURA

Bogdan, Ž., M. Deskar Škrbić and V. Šonje (2014): *International Capital Flows and Economic Growth in CESEE: A Structural Break in the Great Recession*. FEB Working Paper Series. Paper No. 14-04.

EBA, razni tehnički standardi

Everaert, G. i dr. (2015): *Does Supply or Demand Drive the Credit Cycle? Evidence from Central, Eastern and Southeastern Europe*. IMF Working Paper WP/15/15.

Guo, K. i V. Stepanyan (2011): *Determinants of Bank Credit in Emerging Market Economies*. IMF Working Papers WP/11/51.

Klein, N. (2013): *Non-performing Loans in CESEE: Determinants and Impact on Macroeconomic Performance*. IMF Working Paper WP/13/72.

Kukavčić, J. i V. Šonje (2014a): *Problem identifikacije kreditnog loma: prepoznaju li banke zdravu potražnju za kreditima*. HUB Analize 49. Zagreb: HUB.

Kukavčić, J. i V. Šonje (2014b): *Suočavaju li se dobra poduzeća u krizi s financijskim ograničenjima*. HUB Analize 50. Zagreb: HUB.

Kukavčić, J. i V. Šonje (2016): *Suočavaju li se i dobra poduzeća s financijskim ograničenjima II*. HUB Analize 55 (mimeo). Zagreb: HUB.

Messai, A. S. i F. Jouini (2013): *Micro and macro determinants of non-performing loans*. International Journal of Economics and Financial Issues, Vol. 3(4): 852-860.

Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditnih institucija (NN 41A/2014).

Škarica, B. (2013): *Determinants of Non-Performing Loans in Central and Eastern European Countries*. Faculty of Economics Zagreb Working Paper 13-07.

PRILOG: UPITNIK

[Izvorni odgovori i rezultati po zemljama kao i zbirni prikaz detaljnih rezultata priloženi su u posebnoj Excel datoteci *Comparative table.xls* koja također predstavlja prilog uz ovaj rad]

CROATIAN BANKING ASSOCIATION

Survey of Bank Associations in Central and South-Eastern Europe

International comparison of strictness of asset classification and provisioning regulations

June 2015

Introduction

Regulations governing asset classification and provisioning for non-performing loans are subject to frequent changes and differ across countries. These differences impair the comparability of non-performing loan ratios (NPLRs) and loss provision coverage ratios.

In addition to the traditional application of international accounting standards and national prudential regulations, ECB's methodological standards applied in the AQR have been in use as of the last quarter of 2014.

The purpose of this survey is to assess regulatory differences currently existing in individual Central and South-Eastern European countries. The results of this survey analysis will be published in the English language and delivered to all bank associations that respond to the survey.

Survey is directed towards banking associations in 11 countries in New Europe (Estonia, Latvia, Lithuania, Poland, Czech Republic, Slovakia, Hungary, Slovenia, Croatia, Bulgaria and Romania). It means that we expect one filled in questionnaire per country. Banking associations should not send this questionnaire to all banks or the majority of banks.

There is no preferred method for collection of answers to questionnaire. If banking association has a risk group, consulting the risk group on the method of collection is recommended. Questionnaire may be filled in during the risk group meeting. Alternatively, banking association or the risk group may pick one or two experienced risk managers with deep knowledge of local regulation on asset classification and loan loss provisions, to fill in the questionnaire.

The survey does not cover small loan portfolios that are assessed collectively. The survey refers exclusively to assets whose quality is assessed on an individual basis.

The survey is based on examples. It includes seven examples, i.e. seven different business cases of companies experiencing loan repayment difficulties. Several specific questions about the regulatory treatment may be found below each example. Further below is a description of the way current regulations in Croatia would treat that particular case and a description of the way in which the ECB's methodology (implemented in the AQR) regulates the asset classification and provisioning in the presented case.

The reason why questions are accompanied with a description of the Croatian National Bank's and ECB's methodology is twofold. First, it will provide guidance to a person or persons completing the questionnaire. Second, it will help in answering the last question at the bottom of each business case. Once a survey participant examines a business case, answers the specific questions regarding that case and reviews a description of CNB's regulations and the ECB's methodology, he/she will answer the last question which reads as follows:

Given the specifics of this business case, please provide your qualitative expert assessment of regulation in your country versus the ECB's methodology which was implemented in the AQR, using scale 1-5 (where 1 means your country's regulation is much more relaxed than the ECB's methodology; 2 means it is somewhat more relaxed; 3 means it is basically the same; 4 means it is somewhat stricter; and 5 means it is much more strict than the ECB's methodology applied in the AQR). Please highlight (bold) or mark (in color) the preferred assessment. If you cannot assess, leave blank.

Completed questionnaires are to be delivered to Mr Zoran Boháček, Managing Director of the Croatian Banking Association, at the following email address: zoran@hub.hr. Questionnaires may be submitted in Word format, but preferably they should be converted and delivered in PDF format.

Participants are kindly requested to submit the completed questionnaires by 31 July 2015. If it is not possible to organize during July and/or if there are questions and/or comments and/or needs for additional explanation, please send your queries and comments to e-mail address above as soon as possible. We will answer to your queries and comments, and in this case, the delivery date is prolonged until September 15th 2015.

The survey is compiled in such a way that any experienced risk manager (credit risk director, member of a bank's management board responsible for risks, and the like) with fair knowledge of local regulations could, according to estimates, fill it in within approximately one hour.

The first four questions are the general part of the survey and refer to the time of completing the questionnaire, etc. The answers provided in that part will not be published; they are for internal purposes only.

General part

Country:

Date or period of filling in the questionnaire:

Person(s) involved:

Contact person name (if more than 1 person was involved):

Contact email address:

Add optional information (e.g. institution etc.):

You will be provided with the results of the study no later than 120 days upon receipt of your questionnaire. All personal data contained in this form will be kept secret.

Business case questionnaire

Example 1

A debtor is 95 days past due on a material amount of debt. The bank has no other collateral, except debtor's promissory notes and bills of exchange. The debtor has not had any problems in loan repayment over the last two years. The bank has not exercised debtor's promissory notes because it assesses that the payment delay is caused by debtor's temporary liquidity problems and expects the due amount to be settled soon. Based on an estimate of the client's future operating cash flows, the bank establishes that the present value of estimated future cash flows (hereinafter referred to as: DCF) covers the loan in full.

Questions (after reading and before answering the questions, please see the overview of the regulations of the Croatian National Bank and the ECB below the questions):

- a) Do regulations applied to banks in your country define what is considered to be a material amount of debt in default for the purpose of the process of establishing loan losses? Please describe.

Answer:

- b) Do regulations in your country prescribe the method of calculating future cash flows from an asset when collection is expected from a debtor's regular operations (e.g. in the manner in which it is laid down in the ECB's Asset Quality Review Phase 2 Manual of March 2014 under the going concern approach) or are banks allowed to determine this method in their internal policies? If regulations exist, please describe the calculation method.

Answer:

- c) In this specific example, would loan loss provisions have to be made for such a loan under regulations in your country? If loan loss provisions would have to be made, is there a minimum percentage that the bank would have to apply to this loan according to regulations?

Answer:

- d) Do regulations in your country prescribe that for loans for which loan loss provisions have to be made, receivables based on interest income are treated differently from the loan principal (e.g. that loan loss provisions for receivables based on interest income amount to 100% regardless of the percentage to be applied to the principal)?

Answer:

- e) Under regulations in your country, is an exposure classified as non-performing exposure (NPE) simultaneously an exposure for which loan loss provisions are made or loan loss provisions do not have to be made for such an exposure (e.g. as under the EBA Simplified Approach NPE definition)? Please describe.

Answer:

CNB Decision on the classification of assets and off-balance sheet liabilities of credit institutions

- a) According to Article 18(9), a material amount of debt in default (after which counting of the days past due starts) implies debtor's overdue liabilities larger than HRK 1,750.00 (approx. 230 €).
- b) The method of calculating cash flows from a debtor's regular operations is not prescribed; it is to be laid down in banks' internal policies.
- c) According to Article 18(3) to (5), a loan which is not secured by eligible collateral instruments and in relation to which a delinquency occurs (past due for more than 90 days) can remain in risk category A provided that debtor's cash flows are reliable and ensure full recoverability. If cash flows are not reliable (there is no definition of reliable cash flows), depending on the number of days past due (90-180 days), loan loss provisions are made in the amount of at least 1%.
- d) According to Article 19(3), a 100% loan loss provision of receivables based on interest income is made (in case of reclassification from risk category A to B or C) and is subsequently reported off-balance sheet as excluded interest income, which may be recorded as income only upon collection (and not when accrued).
- e) In Croatia, non-performing exposures (NPE) are risk categories B and C, i.e. exposures for which loan loss provisions are made.

Important note (optional): we understand that, in this case, your opinion on comparison with the ECB's methodology may be blurred (indecisive case) if there is no local regulation. If so, please provide comment below: (a) on which question (a, b, c, d or e) are you indecisive; (b) how do you assess comparison of local practice with the Croatian regulator's practice described above.

Comment (optional):

Example 2

A debtor is 120 days past due on a material amount of debt. The debtor has not had any problems in loan repayment over the last two years. The bank has not exercised debtor's promissory notes (or any other collateral instrument) because it assesses that the payment delay is caused by debtor's temporary liquidity problems and expects the due amount to be settled soon. Collateral instruments (in addition to promissory notes) include residential real estate in the capital city, owned by the company owner (LTV 35%) and DCF from those collateral instruments alone covers the loan in full.

- a) In this specific example, would loan loss provisions have to be made for such a loan under regulations in your country? If loan loss provisions would have to be made, is there a minimum percentage that the bank would have to apply to this loan according to regulations?

Answer:

CNB Decision – According to Article 15(4), an asset is secured by eligible collateral instruments and is past due for 120 days, and no legal action for the collection of receivables has been taken (exercising a promissory note), so that loan loss provisions are made in the amount of at least 10% of the principal (100% for interest income).

AQR – As DCF covers the loan, loan loss provisions may remain at 0%.

Given the specifics of this business case, please provide your qualitative expert assessment of regulation in your country versus the ECB's methodology which was implemented in the AQR, using scale 1-5 (where 1 means your country's regulation is much more relaxed than the ECB's methodology; 2 means it is somewhat more relaxed; 3 means it is basically the same; 4 means it is somewhat stricter; and 5 means it is much more strict than the ECB's methodology applied in the AQR). Please highlight or mark the preferred assessment:

1   2   3   4   5

Example 3

A debtor has difficulties in loan repayment. The current delay in loan repayment is 1 year and 4 months and foreclosure has not yet been initiated. The bank has exercised promissory notes and a certain amount has been collected. It was expected that the situation would be solved so the bank has not yet initiated foreclosure of real estate serving as collateral. However, the expected solution has become increasingly less likely. The bank decides to initiate foreclosure after all (at the moment of loan appraisal and calculation of loan loss provisions, foreclosure has not yet been initiated). DCF from the expected sale of the pledged real estate covers the loan in full. The real estate comprises business premises in the centre of the capital city.

- a) Do regulations in your country prescribe how old a market valuation of the real estate serving as collateral may be, which is used for the purpose of calculating loan loss provisions for the loan, i.e. how often does the market valuation of the real estate have to be reviewed for the purpose of calculating loan loss provisions for the loan?

Answer:

- b) Is the method of calculating DCF from the realisation of real estate collateral prescribed? More precisely, are the minimum periods in which collection from specific types of real estate may be expected prescribed (see in the CNB Decision the provisions under which the sale in this specific example should not be expected in less than 2 years); are specific haircuts on the estimated value of the collateral prescribed, etc? Please describe.

Answer:

- c) In this specific example, would loan loss provisions have to be made for such a loan under regulations in your country? If loan loss provisions would have to be made, is there a minimum percentage that the bank would have to apply to this loan according to regulations?

Answer:

CNB Decision

- a) According to Article 37(9) and (10), a bank shall continuously monitor the value of real estate accepted as collateral, at a minimum once every year for commercial real estate and once every three years for residential real estate. Statistical methods may be used to monitor the value of the property (by individual types of real estate) and if it is established that the value of the property may have declined materially, the property valuation needs to be reviewed. In their internal policies, banks have to define what they consider a material decline in prices. Exceptionally, for assets exceeding HRK 20 million or 5% of the bank's own funds (whichever is the lower), the real estate valuation must be reviewed at least once every three years.
- b) Appendix 1 of the CNB Decision prescribes the minimum haircuts and minimum collection periods that may be applied in the calculation of DCF (under Article 37(2) and (3), a bank shall apply higher haircuts if its practice so requires). The haircut for residential buildings is 10%, and the minimum collection period is 2 years (which means that in the calculation of DCF the bank may not assume faster collection unless there is a written arrangement or another material evidence of prospects for faster collection).
- c) According to Article 15(4), an asset is secured by eligible collateral instruments and is past due for more than 1 year from the occurrence of delinquency (>1 year and 90 days), and no eligible collateral instruments have been exercised – so that loan loss provisions are made in the amount of at least 20% of the principal (100% for interest income).

AQR

- a) Under this procedure, new valuations by independent external valuers are made if existing valuations were older than 1 year. If internal independent valuations by the bank were available – new valuations were made by external independent valuers for a part of the portfolio and compared with internal independent valuations, and other valuations were indexed (adjusted) by a certain percentage of the established difference between internal and external valuations.
  - b) Haircuts and collection periods were suggested by independent external valuers.
  - c) As DCF covers the loan, loan loss provisions may remain at 0%.
-

Given the specifics of this business case, please provide your qualitative expert assessment of regulation in your country versus the ECB's methodology which was implemented in the AQR, using scale 1-5 (where 1 means your country's regulation is much more relaxed than the ECB's methodology; 2 means it is somewhat more relaxed; 3 means it is basically the same; 4 means it is somewhat stricter; and 5 means it is much more strict than the ECB's methodology applied in the AQR). Please highlight or mark the preferred assessment:

1   2   3   4   5

Example 4

A debtor is past due on a loan for 2 years and 4 months. The bank has initiated foreclosure of collateral (business premises in the centre of the capital city), but because of the length of the liquidation procedure run by a court (or an agency), the bank is yet unable to take over and/or sell the property. DCF from the expected sale of the pledged real estate covers the loan in full.

- a) In this specific example, would loan loss provisions have to be made for such a loan under regulations in your country? If loan loss provisions would have to be made, is there a minimum percentage that the bank would have to apply to this loan according to regulations?

Answer:

CNB Decision – According to Article 15(5), if an asset is secured by eligible collateral instruments and is past due for more than 2 years from the occurrence of delinquency (>2 years and 90 days) regardless of exercising collateral instruments loan loss provisions are made in the amount of at least 30% of the principal (100% for interest income).

AQR – As DCF covers the loan, loan loss provisions may remain at 0%.

Given the specifics of this business case, please provide your qualitative expert assessment of regulation in your country versus the ECB's methodology which was implemented in the AQR, using scale 1-5 (where 1 means your country's regulation is much more relaxed than the ECB's methodology; 2 means it is somewhat more relaxed; 3 means it is basically the same; 4 means it is somewhat stricter; and 5 means it is much more strict than the ECB's methodology applied in the AQR). Please highlight or mark the preferred assessment:

1   2   3   4   5

Example 5

The same as the previous example, but the payment delay is 3 years and 4 months and a public auction has been scheduled to take place in 2 months.

- a) In this specific example, would loan loss provisions have to be made for such a loan under regulations in your country? If loan loss provisions would have to be made, is there a minimum percentage that the bank would have to apply to this loan according to regulations?

Answer:

CNB Decision – According to Article 15(5), an asset is secured by eligible collateral instruments and is past due for more than 2 years from the occurrence of delinquency (>2 years and 90 days), regardless of exercising collateral instruments, so that loan loss provisions are made in the amount of at least 30% of the principal (100% for interest income). The bank must increase it by 5% of receivables based on the loan principal after each additional 180-day period – in this example the minimum is 40% of the principal.

AQR – As DCF covers the loan, loan loss provisions may remain at 0%.

Given the specifics of this business case, please provide your qualitative expert assessment of regulation in your country versus the ECB's methodology which was implemented in the AQR, using scale 1-5 (where 1 means your country's regulation is much more relaxed than the ECB's methodology; 2 means it is somewhat more relaxed; 3 means it is basically the same; 4 means it is somewhat stricter; and 5 means it is much more strict than the ECB's methodology applied in the AQR). Please highlight or mark the preferred assessment:

1   2   3   4   5

Example 6

The bank has granted a debtor a long-term, 3-year loan payable in 12 quarterly instalments (principal and interest). Collateral for the loan are business premises in the centre of the capital city (readily marketable). LTV is 50%. After having serviced the loan regularly for 2 years, the debtor faces liquidity problems and the payment delay is 120 days (4 months). Following a detailed analysis of the debtor's financial situation, the bank assesses that liquidity problems are only temporary and, in agreement with the client, carries out the loan restructuring (which is not part of the overall restructuring of the debtor's business operations or financial position). Under the restructuring, the repayment period for outstanding instalments is extended to 2 years (a total of 8 quarterly instalments). Amounts of quarterly instalments have thus been reduced, in accordance with estimated future operating cash flows, which show that the client will be able to service regularly the loan with reduced instalments. Hence, the calculations show that DCF from the debtor's regular operations covers the loan in full.

- a) Under regulations in your country, may the restructured loan in this specific example remain without loan loss provisions (loan loss provisions of 0%)?

Answer:

- b) If the answer to the previous question is yes, where after the loan restructuring a material amount of the debt is settled after a delay of 65 days and the loan is thereafter repaid as scheduled (and if calculations show that DCF covers the loan in full), may the loan in this specific example remain without loan loss provisions under regulations in your country?

Answer:

- c) If a variable interest rate has been contracted in this specific example (before and after the restructuring) and if the effective interest rate was 7.0% before the restructuring and 7.5% after the restructuring, what effective interest rate would you use to calculate loan loss provisions for the restructured loan?

Answer:

CNB Decision

- a) According to Article 24(2) and (6), a restructured loan that was prior to restructuring classified into risk category A must be classified into risk sub-category B-1 or worse. Exceptionally, the loan may continue to be graded A, provided that: (1) liabilities are expected to be settled within the contracted time limits, (2) the debtor's financial position is expected to be based on reliable cash flows, (3) DCF covers the loan, (4) collateral is adequate, and (5) the restructuring of the loan is part of the overall restructuring of the debtor's business operations or financial position (the above example does not meet this last condition) – so the risk category should be B-1 or worse (loan loss provisions of 1% of the principal).
- b) If the condition that the restructuring is part of the overall restructuring of business operations is met, the loan could be graded A, but as soon as payments become past due for more than 60 days, it should be reclassified into sub-category B-1 or worse (Article 24(7)).
- c) The effective interest rate used to discount cash flows (Article 20 of the Decision = IAS 39, AG 84) – if, in case of a debtor's financial difficulties, the lending terms and conditions, concerning the level and time limits for repayment, are modified, the initial rate must be used for discounting. A new effective interest rate is used where the initial contract provides for a variable interest rate or where the originally contracted interest rate was changed by a subsequent annex to the contract. – In its responses to bank questions of 18 June 2014 (question 1849), the CNB explained that a new effective interest rate cannot be applied in case of a debtor's financial difficulties, regardless of whether a variable interest rate has been contracted, as this would not be a change caused by the regular implementation of bank policies.

AQR

- a) As DCF covers the loan, loan loss provisions may remain at 0%.
  - b) The same as a).
  - c) With regard to the effective interest rate, reference is made to IAS 39, AG 84, but without a detailed explanation.
-

Given the specifics of this business case, please provide your qualitative expert assessment of regulation in your country versus the ECB's methodology which was implemented in the AQR, using scale 1-5 (where 1 means your country's regulation is much more relaxed than the ECB's methodology; 2 means it is somewhat more relaxed; 3 means it is basically the same; 4 means it is somewhat stricter; and 5 means it is much more strict than the ECB's methodology applied in the AQR). Please highlight or mark the preferred assessment:

1   2   3   4   5

Example 7

The bank has approved loan restructuring to a debtor experiencing loan repayment difficulties, but the restructuring has not been part of the overall restructuring of the debtor's business operations (other creditors of the debtor have not approved restructuring of their claims). The bank has made loan loss provisions of 35% for the restructured loan. The debtor has serviced the loan regularly for 13 months (repaying more than the amount which was past due at the moment of restructuring) and its financial situation improved. According to the bank's estimate, DCF from the debtor's regular operations covers the loan in full.

- a) Under regulations in your country, may loan loss provisions for this specific restructured loan be reduced or fully reversed after 13 months?

Answer:

- b) If the loan restructuring approved by the bank was part of the overall restructuring of the debtor's business operations, would that have an impact on loan loss provisions (would it result in larger or smaller loan loss provisions compared with those stated in the answer to the previous question)?

Answer:

CNB Decision

- a) According to Article 24(5), a restructured loan may be classified at a 12-month-interval into a risk category/sub-category involving a lower degree of credit risk if it is regularly repaid, if cash flows are reliable and if (which is not the case in this example) the loan restructuring is part of the overall restructuring of the debtor's business operations or financial position – in this example, the loan must remain in the same risk sub-category (B-2), so loan loss provisions may be reduced from the current 35% to 30.01% (the latter is the minimum for sub-category B-2).

- b) The loan could be classified into a risk category/sub-category involving a lower degree of credit risk, i.e. from B-2 to B-1, for which loan loss provisions range from 1% to 30%, but not into risk category A.

AQR

- a) As DCF covers the loan, loan loss provisions may be 0%.
b) The fact of whether the loan restructuring approved by the bank was part of the overall restructuring of the debtor's business operations has no direct impact on loan loss provisions, so the answer is the same as under a).
-

Given the specifics of this business case, please provide your qualitative expert assessment of regulation in your country versus the ECB's methodology which was implemented in the AQR, using scale 1-5 (where 1 means your country's regulation is much more relaxed than the ECB's methodology; 2 means it is somewhat more relaxed; 3 means it is basically the same; 4 means it is somewhat stricter; and 5 means it is much more strict than the ECB's methodology applied in the AQR). Please highlight or mark the preferred assessment:

1   2   3   4   5

Final Question

- A. Can you briefly describe the most significant amendments to loan classification and provisioning regulations in your country since 2010 (timing and content of change)?

Answer:

Thank you!